

Турар Кожомбердиев

ЧАЛКАШКА

п о э м а

Чалкашка малдан чыккан камбар эле,
Маңдайда бадырайган таң бар эле.
Керимсел сыяктанып учкулдугу
Келишкен келбетинде шаң бар эле.

Чалкашка дүңгүрөгөн дубан жарып,
Койбогон айлык жолдо азып, арып.
Өткөн кыш бригадирге өткөрүлгөн
Калганда бели кетип, абдан карып.

Айтылуу күлүк чыгып кулун, тайы,
Өз үйрүн чарк имерип кышы, жайы.
Соңуркап карагандын көзү уялып,
Сооруга чаптагансып атлас, шайы.

Айгырдын ар кадамы кымбат баадай,
Канчалар караанына жакын даабай.
Такасы чакмак чагып чагылганды
Такымга улак тийсе,
тарткан жаадай.

Жок чыгар кең жайлоодо улук андан
Чокунун найзаларын көрөм араң,
Көлөкө көздөн таркап бара-бара
Көрүндү безеленген жалгыз караан.

Мезгилдин учкулдугу, октой тези.
Чалкашка... Өзү тура, жайнант көзү.
Капталга канат бүткөн сыяктанат
Кайрадан кайрылганбы, жаштык кези.

Унуткан сасык кыкты,
ызгаар кышты,
Сарайда ушунчалык самап тышты.
Үйрүнө жетиш үчүн бачымыраак
Үзүптүр билектей жоон тушамышты.

Балыктай жарып өттү өзөн суусун,
Күчөтүп жылкылардын ызы-чуусун.
Көкөлөп жагалданып келе жатат
Көтөрүп келаткандай жеңиш туусун.

Койнунан сороң этти кайың-талдын,
Карааны булак этти,
кундуз жалдын.
Жалтанып бир азга да буйдалган жок
Жаш айгыр таскак салып тосту алдын.

Жөнөдүм айгай салып, алдын тосо
Көздөрү Чалкашканын кызыл жошо.
Теңселип араң калдым ат үстүндө
Тебелеп кете жазды мени кошо.

Бээлерди кубалады атырылтып,
Кулагын кууш кылып жапырылтып.
Бардыгын баштагыдай өзү бийлеп,
Бардыгын чөп түшүрүп,
сапырылтып.

Ал сезип жаш айгырды конок, өзгө
Илип да койгусу жок аны көзгө.
Аңгыча асмандалып алдыңкы бут
Алп төшү кагылышты, алптай төшкө.

Чаңдатып араларын дөңдүн-ойдун
Кетирип карууларын бүткөн бойдун.
Экөөнү ажырата албаган соң
Бириң өл, бириң кал деп эркин койдум.

Карачы жалдан тиштеп арбашканын
Ургулап жанын-жанга кармашканын.
Көздөрүм калыс карап турган менен
Көңүлүм тарабында Чалкашканын.

Кырчылдап салгылашты, кырлар ашты
Кулатып керилерден кыйла ташты.
Жел чыгып, желке төмөн басырайып,
Чалкашка жеңе албады күлгүн жашты.

Кайраты арта берди каргыш жоонун,
Алеңгир, абасы да бийик тоонун.
Ансайын күчү кетип, алсырады
Алдырды курч тиштерге бүткүл жонун.

Экөөлөп тумандатты абдан башты,
Туяктар туш келгендей карсылдашты.
Бээлер да жакын келсе тээп, тиштеп
Үйүр да, табият да, колдойт жашты.

Алтынга теңеп койгон кээде жезди,
Убакыт көрбөгөнүм сендей тезди.
Чалкашка мезгилдердин өзгөргөнүн
Өзүнүн алсыздыгын бүгүн сездим.

Тоо-талаа баягыдай,
 чөптөр калың.
Көкүрөк баягыдай,
 өчпөйт жалын.
Бирок да баягыдай жаш, кубат жок
Табийгат тоноп алган анын баарын.

Чалкашка кырда жалгыз,
 кеткен алы
Шылдырап коңгуроодой күмүш суулук.
Асманга чыккансыйсың аны минсең
Айнектей балбылдаган, көзү тунук.

Билбеген сапар чексең акырынды,
Заматта артка тыштап чакырымды.
Тоскоолдон кайра тартпай,
басып өткөн
Тоотпостон чөлүң менен такырыңды.

Жерлерден көзүң көрүп, уккан кулак,
Жигиттер ала качып көргөн улак.
Талашта миң жылкыга караандатпай,
Такымда серке бийлейт булак-булак.

Баягы Чалкашкабыз ашкан мыкты,
Быйыл кыш жазгы көккө араң чыкты.
Бирерде чана сүйрөп чөп жүктөлгөн,
Бирерде уй короодон тартып кыкты.

...Бир күндөр тургам төрдө, «Кургак-Айрык»
Ышкырып жылкылардын алдын кайрып.
Аңгыча төмөнтөдөн шаңшыйт бир үн
Кай жылкы?
тааный албай койдум айрып.

Караңгы суйдаң тартып,
үрөң-бараң,
Солуктап, бүкүрөйүп, түшкөн далы.
Символу сыяктанат жалгыздыктын
Жел менен учуп турат куйрук-жалы.

Алыста күн күркүрөп,
чакмак чыгат.
Соолуктап, көкүрөгү бат-бат кагат.
Жалдырап, терең ойдо картаң айгыр
Жалынан,
куйругунан шамал агат.

Эртеси бир ат келет шемшең этип,
Жүдөгөн, самсаалаган кейптен кетип.
Чаң баскан туягынан — кулагына
Чалкашка,
алдын тоссом кууп жетип.

Аны айдап, башка салдым ар башканы
Жаш айгыр чуркап келди, кармашканы.
Талаалап, чымын-куюн безди дейсиң,
Таң калдым, тааныбадым Чалкашканы.

Кулпунган Чалкашка жок, куйрук-жал кир,
Көргөндө жаш айгырды денеси дир.
Мал менен бир жайылып, бирге кайтып
Макулук болуп калды жөнөкөй бир.

Көбүнчө жалгыз оттойт чыгып төшкө,
Андан соң алынбай да калды сөзгө.
Көп жылкы арасына сиңип кетти
Көрүнбөй калгансыды такыр көзгө.